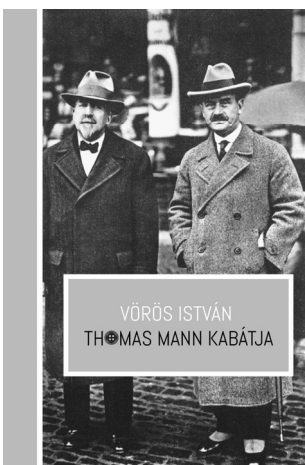

KOCSIS LILLA

Thomas Mann forevör

VÖRÖS ISTVÁN: THOMAS MANN KABÁTJA

„Mert akinek kabátja van, annak megvan a biztonsága”

VÖRÖS ISTVÁN
THOMAS MANN KABÁTJA

Noran Libro Kiadó
Budapest, 2017
248 oldal, 2800 Ft

”

A *Thomas Mann kabátját* olvasva nagy a kísértés, hogy le-emeljünk egy-egy Mann-kötetet a polcról, felüssünk egy irodalomtörténetet vagy legalább megnyissuk a wikipédiát. Nyomozásra sarkall a cím, kutakodásra a sok-sok utalás. Ha nem vagyunk elég elővigyázatosak, ezt a regényt afféle „Thomas Mann röviden” stílusban fogadjuk – megrögzötten keresve előzményeket a Mann életműben, kapcsolatokat szövegek között, és megszállottan igyekszünk szövegeket azonosítani. Ez azonban nagy hiba lenne.

Vörös István 2017-ben megjelent regénye apropójául egy fénykép szolgál, amelyen Thomas Mann és bátyja, Heinrich Mann ácsorog télikabátban és kalapban, gombos cipőben és sétapálcával magabiztos, jómódú polgárként valahol a világban. Thomas Mann halszákamintás, duplasoros, gyapjúszövet kabátja nem a legdivatosabb darab, mégis látni, hogy jó viselet. Erős, kényelmes szövet, minden bizonnyal nagy műgonddal elkészített szabászati remek. Vígán bújnánk bele viharos időkben. Ha azonban a cím alapján valaki Thomas Mann szellemidézésre számít, csalatkozni fog. A *Thomas Mann kabátja* pont annyira kapcsolódik a német író alakjához, életművéhez, hogy megteremthessen egy áthallásokkal teli szövegvilágot. Ez azonban nem több játéknál: a regény Thomas Mann kabátjából bújik elő, ám nem Thomas Mann utánérzés, pláne nem regényes életrajz. Az összefüggések hálóját kibogozni ugyanis szinte lehetetlen. Az irodalmi művekre való utalások (például *A varázshegy*, *Dr. Faustus*, *Halál Velencében*, *József és testvérei*), más szerzők megidézése (például Heinrich Mann, Jung, Zweig, Kafka, Fontane, Tolsztoj, Goethe és Dosztojevszkij) ellenére a *Thomas Mann kabátja* nem enciklopédia, sokkal inkább annak kifigurázása. Hiába ugyanis a sok áthallás, a szöveget nem ezek az idézetek szervezik, hanem az a belső motívum és képrendszer, amelynek megfejtése sokkal izgalmasabb kihívást jelent, mint a re-

gényben hol megbúvó, hol kiemelt hivatkozások azonosítása.

Vörös István regénye épp a Thomas Mann iránti komolytalan tisztelete miatt szerethető és élvezhető, hiszen ki akarná magát egy áhítatosan szenvedő emlék-regényen átverekedni. Mann ércnél szilárdabb életművét persze ez a regény sem veszélyezteti, inkább érdeklődéssel és humorral közelít hozzá, ahogyan Mann személyéhez is. Remekül játszik az akadémiai életrajzzal és a tabukkal, hol elegánsan, hol közönségesen árnyalva Mann portréját. Mann a regény egyik szereplője, félig valós alak kitalált kulisszák között, fantázia szülte helyzetekben. Vörös szürrealizmusa talán itt, a *Thomas Mann kabátjában* bomlik ki legteljesebben: a sokszor kacagtató egyensúlyozás tények és fantázia között dinamikussá és izgalmassá tesz a szöveget. Kiváló arányérzékkel vizionál, nincs holtpon, csak tetőpontok: amikor azt hiszszük, már megközelítettük az abszurditás határát, kiderül, hogy még mindig van tér a szürrealis világlátás számára. Jól építkezik a regény, csak annyira kiszámítható, amennyit még megenged az összefüggések láttatása, és annyira támaszkodik a meglepetésre, a váratlanra, ami lendületben tartja a cselekményt.

„A tanítás meglepetés. Minek tanítanálak arra, amit már úgyis tudsz. Olyasmi kell, amiről sejtelméd sincs” – állítja a regénybeli tudós történész-elefánt. A meglepetést akár a regény szervezőelvének is tekinthetjük, hiszen a szöveg mind a cselekménybonyolításban, mind a nyelvezet megformálásban támaszkodik a meglepetés erejére. Az elefánt állítását tekinthetjük a regény mottójának. Az ismeretlen fogalma ugyanis a *Thomas Mann kabátjában* egészen új értelmezést nyerhet: mindaz, aminek létezéséről sejtelmünk sincs, holott mindig is itt volt körülöttünk: a Sátán kísérletei, Bakonymérő lakóinak titkai vagy az elefántok letűnt birodalma.

Az elbeszélés „hol előre, hol hátraleendő”, vissza-visszatér a motívumok és önidézetek segítségével. A *Thomas Mann kabátja* három szálon halad: Thomas Mann és szabója közös története, Tamás Márton bakonymérői kisfiú esete és Hannibál elefántjának gondolatai párhuzamosan bonyolódnak, hogy zavarba ejtően kapcsolódjanak össze motívumok és konkrét szöveghelyek által. A három cselekménysort összefűző mondatok ritmikusan viszik előre az eseményeket, az olvasó kiélesedett érzékekkel lesi az újabb és újabb kapaszkodópontokat – játékká válik a szöveg követése, megértése. Ezért hipnotikus erejű a *Thomas Mann kabátja*, ezért érvényesül a benne lévő varázslat, hiszen képes magát kifigurázni, „ördög- és emberírot” egyaránt megmutatni, végletekig kihasználni a képzavarok humorát („A bárányfelhők nyakában a történelem csengője csilingelt”), viccelve moralizálni („Az elefánt is ember. Ő az igazi ember. Az emmber.”). A három cselekményszál különböző térben és időben játszódik, Thomas Mann, az elképzelt falu és az elefántok archaikus története mégis összetart. A szöveg gyújtópontjai az elefántot megszólaltató fejezetek, ahol lelassul a történetmesélés, elhalkul Németország és a Bakony zaja, a konfliktusok nem a szűcs és a fafaragó vagy az író és az ördög között zajlanak, hanem kitérül tér és idő valamiféle misztikus végtelen felé. Az elefántok mint a teremtés remekei uralják az emlékezetet, emelkednek felül kicsinyes árulásokon, jó és rossz harcán – válnak emberfelettivé („emmberé”), gondolkodnak közösségben, felejtik el az egyént. Az elefántok világa az emberekének szatirikus ellenpontja, még kiszolgáltatottságában és megalázottságában is majdhogynem tökéletes, magasabb rendű. Az elefánt különböző formákban és méretekben jelenik meg a szabó környezetében („Mit akarnak tőlem folyton az elefántok, mordult föl Klaus”) és Bakonymérőn, a szöveg pedig az emmber, a felsőbbrendű lény fogalmát igyekszik kiterjeszteni Emmber Tamásra, Thomas Mannra és a bakonymérői

Tamás Mártonra. Elefánt, fafaragó és író így lesznek közös hősei az ördög által megkísértett világnak.

Az ördög, a teremtő gonosz ott van a szétzilált elefánttörténelemben, a részekre osztandó Münchenben és a parázna Bakonymérőn. „Az ördögre szükség van. Az ördög tartja karban a lélek istállóját” – állítja a Sátán, aki megjelenik álmokban, levélben ad megbízást, vezeti az ördögügyi főosztályt, és készül szerződéskötésre. „Az ördög költő, ezt nem is igyekezett eltitkolni. De mért ír prózát is? Az olyan prózai dolog. Hogy ki írja a szöveget, amikor egy író lejegyzí, az még a legegyszerűbb novellák esetében is kérdéses.” Az ördög, a leleményes gonosz olyan szereplője a regénynek, akinek nem kell rivaldafénybe állnia ahhoz, hogy fontos szereplőnek tekintsük. Provokálja az alkotást, örül a regényeknek, de beéri kabáttal is, aprópénzre váltja a tehetséget, ha kell, sugallja a nagy műveket. „Nincs is szükség hókuszpókuszkokra. Az ördög talán nincs is, de a jogait ezen túl kabát védi. Rendezett világ kezdődik. (...) A felismert hazugságok boldogsága úgy ömlött el rajtam, mintha tudnám, mit csinálok. De egyikünk se tudta.” – ezzel a vallomással zárul a regény. A kabát a biztonság, a védelem, amire ezek szerint az ördögnek is szüksége van, talán jobban, mint szerződésre vagy a megkísértett lelkek hűségére. „Nem azért írunk egy általunk annyira tisztelt író pár soha meg nem történt napjáról, mert utána kutattunk, és biztosak vagyunk benne, hogy semmi ilyesmi csakugyan nem történt vele, hanem mert elirigyeltük a kabátját.” A kabát ugyanis műalkotás, angyalhajszállal őrzött, emberre szabott mesterremek.

HALSZELETEK, 50×60 CM (AKRIL, VÁSZN) 2014.